

Soud: Nejvyšší soud
Datum rozhodnutí: 08/01/2017
Spisová značka: 28 Cdo 794/2017
ECLI: ECLI:CZ:NS:2017:28.CDO.794.2017.1
Typ rozhodnutí: USNESENÍ
Heslo: Zmírnění křivd (restituce)
Církev (náboženská společnost)
Obec
Dotčené předpisy: § 2a předpisu č. 172/1991Sb.
§ 29 předpisu č. 229/1991Sb. ve znění do 31.12.2012
Kategorie rozhodnutí: C
Podána ústavní stížnost

datum podání	spisová značka	soudce zpravodaj	výsledek	datum rozhodnutí
10/31/2017	III. ÚS 3397/17	JUDr. Jan Filip	-	-

28 Cdo 794/2017

U S N E S E N Í

Nejvyšší soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Jana Eliáše, Ph.D., a soudců Mgr. Petra Krause a Mgr. Miloše Póla ve věci žalobkyně **Římskokatolické farnosti – prelatury Český Krumlov**, IČ 423 96 565, se sídlem v Českém Krumlově, Horní 156, zastoupené JUDr. Jakubem Křížem, Ph.D., advokátem se sídlem v Praze 1, Opletalova 919/5, proti žalovaným 1. **České republice – Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových**, IČ 697 97 111, se sídlem v Praze 2, Rašínovo nábřeží 390/42, 2. **městu Trhové Sviny**, IČ 002 45 551, se sídlem v Trhových Svinech, Žižkovo náměstí 32, a 3. **městysu Besednice**, IČ 002 45 798, se sídlem v Besednici, Náměstí 52, **o určení vlastnického práva**, vedené u Okresního soudu v Českém Krumlově pod sp. zn. 6 C 88/2015, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 3. listopadu 2016, č. j. 19 Co 1587/2016-210, takto:

I. Dovolání **se odmítá**.

II. Žádný z účastníků **nemá právo** na náhradu nákladů dovolacího řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Okresní soud v Českém Krumlově rozsudkem ze dne 6. 5. 2016, č. j. 6 C 88/2015-154, ve znění opravného usnesení ze dne 3. 6. 2016, č. j. 6 C 88/2015-182, zamítl návrh žalobkyně na určení vlastnického práva žalované 1. k nemovitostem ve výroku vyjmenovaném (výrok I.) a rozhodl o nákladech řízení (výroky II. a III.). Žalobkyně iniciovala dotčené řízení žalobou ve smyslu § 18 odst. 1 zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů, ve znění nálezu pléna Ústavního soudu ze dne 29. 5. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 10/13, publikovaného pod č. 177/2013 Sb. (dále jen „zákon č. 428/2012 Sb.“), s tím, že předmětné objekty náležely do původního majetku jejích právních předchůdců. Soud tomuto tvrzení přisvědčil, dále však konstatoval, že dané nemovitosti byly podle zákona č. 142/1947 Sb., o revisi první pozemkové reformy, přiděleny do vlastnictví Lesního družstva Trhové Sviny a Besednice pod podmínkou, že uvedené obce, jež společně spravovaly svůj lesní majetek na základě úmluvy z ledna 1938, toto družstvo založí a vstoupí do něj se vším dosavadním lesním jměním. Obce potvrdily převzetí nemovitostí dne 16. 12. 1949. Po zániku lesních družstev v 60. letech byl majetek převzat státem a posléze v souladu s § 2a i § 2b zákona č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí (dále jen „zákon č. 172/1991 Sb.“), přešel do rovnodílného spoluvlastnictví žalovaných 2. a 3.

Naznačenému přechodu vlastnického práva nebránil ani zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku (dále jen „zákon č. 229/1991 Sb.“), respektive jeho § 29, ve znění účinném do 31. 12. 2012.

Krajský soud v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 3. 11. 2016, č. j. 19 Co 1587/2016-210, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o nákladech odvolacího řízení. Odvolací soud označil za správný závěr, že v řešené věci byl proveden příděl majetku pod podmínkou ustavení lesního družstva, jež bylo v příslušném rozhodnutí označeno jako přídělce. Dne 16. 12. 1949 došlo k převzetí předmětných nemovitostí členy Společné správy lesů obcí Trhové Sviny a Besednice (vytvořené ujednáním z roku 1938), neboť družstvo v daném okamžiku dosud nevzniklo (obdobně viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 2212/2004). Podmínky přechodu majetku dle § 2a zákona č. 172/1991 Sb. tak byly v řešené věci splněny, neboť příděl fakticky převzaly do svého hospodaření dotčené obce. Jak správně podotkl soud prvního stupně, zmíněnému přechodu nebyla na překážku ani blokáce historického majetku církve provedená zákonem č. 229/1991 Sb. z důvodů, jež předestřel Nejvyšší soud v rozsudku sp. zn. 28 Cdo 4946/2015.

Proti rozsudku krajského soudu podala dovolání žalobkyně, předně namítajíc, že odvolací soud chybně aplikoval § 2a zákona č. 172/1991 Sb. na případ, v němž byly nemovitosti přiděleny do vlastnictví lesního družstva, jež v daném okamžiku neexistovalo a vzniklo teprve dodatečně (v červnu 1950), přičemž převzetí ve skutečnosti provedly obce, jež přídělci dotčeného majetku nebyly. Nelze přehlédnout, že proces přídělů zde směřoval k založení vlastnického práva lesního družstva, a nikoli obcí. Nepříléhavým se jeví odkaz odvolacího soudu na rozhodnutí dovolacího soudu sp. zn. 28 Cdo 2212/2004, jež se týkalo situace, v níž zamýšlené lesní družstvo nevzniklo vůbec, obec byla označena za přídělce a jednotliví členové družstva se přídělů vzdali ve prospěch obce, což jsou okolnosti, které v posuzované kauze nenastaly. Ustanovení § 2a zákona č. 172/1991 Sb. se dle svého účelu má vztahovat na případy, v nichž z formálních důvodů nebylo možné doložit vlastnictví obce k 31. 12. 1949, eventuálně v nichž byla konstituována vůle státu předat určitý majetek obcím formou přídělů, avšak tento záměr se nematerializoval v příslušných správních aktech. V posuzované věci nicméně stát zamýšlel přidělit pozemky lesnímu družstvu; dotčené obce přitom nemohou těžít z faktu, že uvedenou korporaci včas nezaložily a majetku se chopily samy.

Dovolatelka dále uvádí, že nabytí předmětných nemovitostí obcí dle § 2a zákona č. 172/1991 Sb. bránil § 29 zákona č. 229/1991 Sb., neboť odlišně od případů, v nichž byl řešen majetek přecházející podle § 1 a § 2 prve zmíněného předpisu, zde mohlo k přechodu dojít nejdříve k 1. 7. 2000, kdy již byla blokační norma zakazující dispozice s historickým majetkem církví účinnou. Současně není možné přehlížet účinky § 4 odst. 2 zákona č. 172/1991 Sb., jež je ve spojení s § 29 zákona č. 229/1991 Sb. nutné teleologicky vyložit tak, že věci původně náležející církvím do vlastnictví obcí přejít nemohly. Nelze ani vést paralelu se sporem, v němž bylo vydáno rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 5217/2015, neboť zákon č. 290/2002 Sb., jehož účinky byly v onom případě řešeny, neobsahuje ustanovení podobné § 4 odst. 2 zákona č. 172/1991 Sb. V přezkoumávané kauze jsou dány teleologické důvody pro vyloučení přechodu sporných pozemků na obce též tím, že právní předchůdci žalobkyně byli jejich vlastníky po mnoho staletí, zatímco obcím přináležely pouze po velmi krátkou dobu před jejich zrušením k počátku roku 1950, je proto zapotřebí v souladu s principem proporcionality poskytnout ochranu spíš žalobkyni než žalovaným 2. a 3. Nelze konečně přehlížet ani dikci § 18 odst. 1 zákona č. 428/2012 Sb., jež hovoří o převodu či přechodu v rozporu s § 29 zákona č. 229/1991 Sb.

Z těchto důvodů dovolatelka navrhuje, aby Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu i rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil Okresnímu soudu v Českém Krumlově k dalšímu řízení.

V řízení o dovolání bylo postupováno podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), ve znění účinném od 1. 1. 2014, které je dle čl. II bodu 2 zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, rozhodující pro dovolací přezkum.

Nejvyšší soud se jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno řádně a včas, osobou k tomu oprávněnou a zastoupenou podle § 241 odst. 1 o. s. ř., zabýval jeho přípustností.

Dle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně, anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

Dovolání žalobkyně však přípustné není.

Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 26. 10. 2004, sp. zn. 28 Cdo 2212/2004, dovedil, že na obec mohly přejít v souladu s § 2a zákona č. 172/1991 Sb. i pozemky, jež měly být podle původního záměru přiděleny lesnímu družstvu, které ovšem řádně nevzniklo. Ač je pravdou, že tento závěr prve vyslovil za určitých specifických skutkových okolností, posléze jej do značné míry zobecnil (srovnej kupř. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 6. 2013, sp. zn. 28 Cdo 437/2013, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 1. 2014, sp. zn. 28 Cdo 3868/2013), přihlížeje k tomu, že i výklad předpisů upravujících proces restituace obecního majetku (k restitučnímu charakteru § 2 a § 2a zákona č. 172/1991 Sb. srovnej např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 2. 2012, sp. zn. 28 Cdo 1144/2011, nebo jeho rozsudek ze dne 14. 1. 2015, sp. zn. 28 Cdo 2627/2014) prostupuje výkladový princip *in favorem restitutionis* (viz kupř. nálezy Ústavního soudu ze dne 11. 3. 2008, sp. zn. I. ÚS 274/04, a ze dne 4. 4. 2012, sp. zn. I. ÚS 2758/10), pročež určité dobově podmíněné deficity v postupu orgánů při přidělování majetku, jenž byl po roce 1989 územním samosprávným celkům navrácen, v poválečném období nemohou jít k tíži obcím, směřoval-li přiděl materiálně do jejich hospodářské sféry. Právě tak tomu bylo i v řešené věci, v níž držbu přidělu převzali zástupci Společné správy lesů obcí Trhové Sviny a Besednice s tím, že (jak zdůrazňuje sama žalobkyně) jediným možným pochybením na straně uvedených obcí bylo potenciálně opožděné vytvoření lesního družstva, do něž měl být dle rozhodnutí přidělového orgánu předmětný majetek v posledku vložen.

Odlišně od dovolatelky má dovolací soud za to, že byl-li judikaturou dovozen přechod majetku na obec na základě § 2a zákona č. 172/1991 Sb. v případech, v nichž lesní družstvo nevzniklo vůbec, tím spíše je třeba umožnit naznačený přechod tam, kde lesní družstvo tvořené obcemi, jimž byl dotčený majetek přidělovým orgánem pod podmínkou založení této korporace předán, vzniklo dodatečně (po 31. 12. 1949). Popsaný výklad koresponduje intenci zákonodárce, jenž mínil obnovit vlastnické postavení obcí i tehdy, byly-li pozemky obci přiděleny pod podmínkou vytvoření družstva, jež na nich bude hospodařit (srovnej důvodovou zprávu k zákonu č. 277/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí, ve znění pozdějších předpisů), což je ve své podstatě i případ nyní řešený, neboť Ministerstvo zemědělství v rozhodnutí ze dne 23. 7. 1949 o přidělení sporných nemovitostí stanovilo, že „výše uvedené pozemky se přidělují pod podmínkami, že utvoříte les. družstvo z obcí Trhové Sviny a Besednice“ a „vstoupíte do tohoto družstva obcí se vším dosavadním lesním kmenovým jměním a majetkem“. Ač tedy přidělové rozhodnutí jako o přidělci formálně hovořilo o dosud nevzniklém Lesním družstvu Trhové Sviny a Besednice, je přiléhavé usuzovat, že směřovalo k přidělení majetku dotčeným obcím s podmínkou založení řečené právnické osoby.

Převzetí pozemků obcemi pak za daných okolností nebylo aktem svémocného chopení se držby, nýbrž řádnou realizací procesu přidělu. Lze proto uzavřít, že odvolacím soudem formulovaný závěr o přechodu vzpomínaných pozemků na žalované 2. a 3. dle § 2a zákona č. 172/1991 Sb. ob stojí navzdory předestřeným dovolacím námitkám coby korektní.

Jde-li o otázku, zda mohl na obec sporný majetek přejít, přestože podléhal zákazu dispozic obsaženému v § 29 zákona č. 229/1991 Sb., ve znění účinném do 31. 12. 2012, podotýká dovolací soud předně, že neshledává v kontextu řešené kauzy přesvědčivým poukaz dovolatelky na § 4 odst. 2 zákona č. 172/1991 Sb., neboť přechod věci do vlastnictví obce toto ustanovení vylučovalo toliko v případě, že byl přede dnem účinnosti zákona uplatněn restituční nárok na její vydání v režimu zvláštního předpisu (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 5. 2010, sp. zn. 28 Cdo 4435/2009, ze dne 5. 8. 2013, sp. zn. 28 Cdo 27/2013, či ze dne 3. 10. 2013, sp. zn. 28 Cdo 1011/2013, srovnej též usnesení Ústavního soudu ze dne 31. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 801/06, ze dne 30. 10. 2014, sp. zn. III. ÚS 3804/13, a ze dne 28. 6. 2016, sp. zn. IV. ÚS 1130/16). Tak tomu arci v řešené při být nemohlo, neboť k přijetí zákona č. 428/2012 Sb. umožňujícího vznesení nároku církví jakožto někdejší vlastníci dotčených pozemků došlo až řadu let po 1. 7. 2000, tj. dni, kdy měl na obce přejít majetek vymezený v § 2a zákona č. 172/1991 Sb. Zakotvení blokačního režimu v § 29 zákona č. 229/1991 Sb., jenž v době rozhodné pro posouzení řešeného přechodu účinnou součástí právního řádu byl, pak nelze stavět naroveň uplatnění restitučního nároku ve smyslu § 4 odst. 2 zákona č. 172/1991 Sb. Jak již Nejvyšší soud vyložil ve svém rozsudku ze dne 1. 6. 2016, sp. zn. 28 Cdo 5217/2015, legitimní očekávání církví existující před přijetím zákona č. 428/2012 Sb. se podle jeho názoru upínalo k vydání restitučního předpisu, nikoli již k tomu, že bude naturálně vydáno maximální množství blokačních dotčených statků, neboť problém rozsahu a povahy restituce zůstával předmětem diskrece zákonodárce (bylo-li by možné konstruovat legitimní očekávání církví, že jim budou vydány jednotlivé konkrétní objekty z jejich historického majetku, jevila by se nemístnou zdrženlivostí soudů, jež vyčkávaly aktivity zákonodárce a zdráhaly se samy zjednat průchod nárokům církevních právnických osob na vydání věcí, které jim v minulosti náležely, bez zákonného rámce, jenž by stanovil, jaká část majetku se navrátí *in natura* a za jakou bude poskytnuta finanční kompenzace; právě uměřený přístup soudů však byl opakovaně judikaturou aprobován, srovnej např. stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2005, sp. zn. Pl. ÚS-st. 22/05, usnesení Ústavního soudu ze dne 10. 5. 2007, sp. zn. I. ÚS 679/03, či usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 10. 2007, sp. zn. IV. ÚS 2535/07). Vzhledem k tomu, že zákonodárce nebyl povinen zahrnout přidělový majetek obcí mezi předměty naturální restituce v rámci majetkového vyrovnání s církvemi, a i kdyby tak učinil, nemusely být veškeré statky do tohoto okruhu náležející oprávněnými osobami nutně nárokovány, jevílo by se paušální vyloučení přechodu dotčeného majetku na obce (nehledě na to, že mu neskýtá dle svého textu oporu ani § 4 odst. 2 zákona č. 172/1991 Sb., ani § 29 zákona č. 229/1991 Sb.) následkem vůči obcím obtížně akceptovatelným a jdoucím podstatně nad rámec výkladu, který soudy volily při aplikaci jiných právních předpisů o zmírňování historických majetkových křivd (v souladu s nímž, jak shora naznačeno, přechodu dle zákona č. 172/1991 Sb. bránily jen skutečně vznesené restituční nároky).

Již ve svých dřívějších rozhodnutích Nejvyšší soud rovněž podotkl, že neshledává potřebu výkladové extenze zákazu převodů majetku původně náležejícího církvím na přechody vlastnického práva na obce v režimu zákona č. 172/1991 Sb., neboť dotčená změna v osobě vlastníka nikterak neumenšovala majetkový substrát využitelný pro naturální restituci, poněvadž příslušné objekty i po tomto přechodu zůstávaly blokovány a obce, z jejichž majetkové sféry tudíž nemohly být platně převedeny, byl zákonodárce v mezích svého politického uvážení oprávněn učinit povinnými osobami. Pakliže při tvorbě zákona č. 428/2012 Sb. dané řešení nezvolil, není to důvod pro zpětné přehodnocení interpretace zákonných podmínek přechodu majetku dle zákona č. 172/1991 Sb., respektive dalších předpisů jej novelizujících (srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2016, sp. zn. 28 Cdo 4946/2015, publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a

stanovisek pod č. 34/2017, případně usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 1. 2017, sp. zn. 28 Cdo 3200/2016, a ze dne 9. 5. 2017, sp. zn. 28 Cdo 1247/2017). S tímto výkladem se v nedávné době ztotožnil též Ústavní soud, jenž v usnesení ze dne 4. 7. 2017, sp. zn. III. ÚS 937/17, vyzdvihl, že „zatímco zákon č. 172/1991 Sb. využívá konstrukci přechodu (viz již jeho název), blokační ustanovení týkající se majetku, jehož původním vlastníkem byly církve, náboženské řády a kongregace, omezuje *ius disponendi* toliko pro případy převodu“. Ač nelze upřít jistou přílehavost dovolatelčině argumentu, dle něhož byli její právní předchůdci vlastníky řešených pozemků v minulosti podstatně déle než žalované obce, sluší se uvést, že zájmy účastníků zde není přílehavé stavět podobným způsobem do kontrapozice. Jak již bylo řečeno výše, přechodem pozemků do vlastnictví obcí coby přidělového majetku ve smyslu § 2a zákona č. 172/1991 Sb., jenž nastal *ex lege* k 1. 7. 2000 – a právě z hlediska tohoto časového bodu je nutné provádět výklad dotčeného zákonného ustanovení –, nebyla popřena jejich restituovatelnost církvi, již byly před provedením přidělu odňaty postupem podle zákona č. 142/1947 Sb. Nazíráno prizmatem onoho rozhodného okamžiku pak není přesvědčivých důvodů zodpovědět kladně otázku, zdali legálnímu přechodu sporného majetku na žalované 2. a 3. při splnění podmínek upravených § 2a zákona č. 172/1991 Sb. byla na překážku skutečnost, že dotčené nemovitosti historicky původněji přináležely církevním právníkům osobám, byl-li případný nárok těchto subjektů (respektive jejich právních nástupců) na vydání vzpomínaných statků s ohledem na absenci zákonného rámce pro jeho uplatnění v té době dosud zcela hypotetický.

Co se týče argumentace textem § 18 odst. 1 zákona č. 428/2012 Sb., postačí dodat, že nejen Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 1. 6. 2016 sp. zn. 28 Cdo 5217/2015, či rozsudku ze dne 21. 6. 2016, sp. zn. 28 Cdo 1246/2016, ale též Ústavní soud v usnesení ze dne 11. 4. 2017, sp. zn. III. ÚS 2918/16, zdůraznily, že smyslem citovaného ustanovení nebylo rozšíření účinků dosavadního omezení nakládání s dotčenými hodnotami založeného § 29 zákona č. 229/1991 Sb., nýbrž toliko překlenutí dříve konstatovaného nedostatku aktivní legitimace církevních právníků osob k podávání žalob na určení vlastnického práva státu k blokovanému majetku, s nímž bylo protiprávně disponováno. Z jeho znění tudíž nelze vyvozovat důsledky ohledně rozsahu majetku, jenž měl v předcházejícím období přejít do vlastnictví obcí či krajů.

Se zřetelem ke shora uvedenému Nejvyšší soud dospěl k závěru, že v dovolání nastolené otázky byly odvolacím soudem vyřešeny v souladu s ustálenou judikaturou, od níž není důvodu se odchylovat, a dovolání žalobkyně tudíž muselo být dle § 243c odst. 1, věty první, o. s. ř. odmítnuto pro nepřijatelnost.

O náhradě nákladů dovolacího řízení bylo rozhodnuto podle § 243c odst. 3, věty první, § 224 odst. 1, § 151 odst. 1, části věty před středníkem, a § 146 odst. 3 o. s. ř. s tím, že dovolání žalobkyně bylo odmítnuto a žalovaným v dovolacím řízení žádné náklady nevznikly.

Proti tomuto usnesení není opravný prostředek přípustný.

V Brně dne 1. 8. 2017

JUDr. Jan Eliáš, Ph.D.
předseda senátu